

Het veruwendde kind syndroom

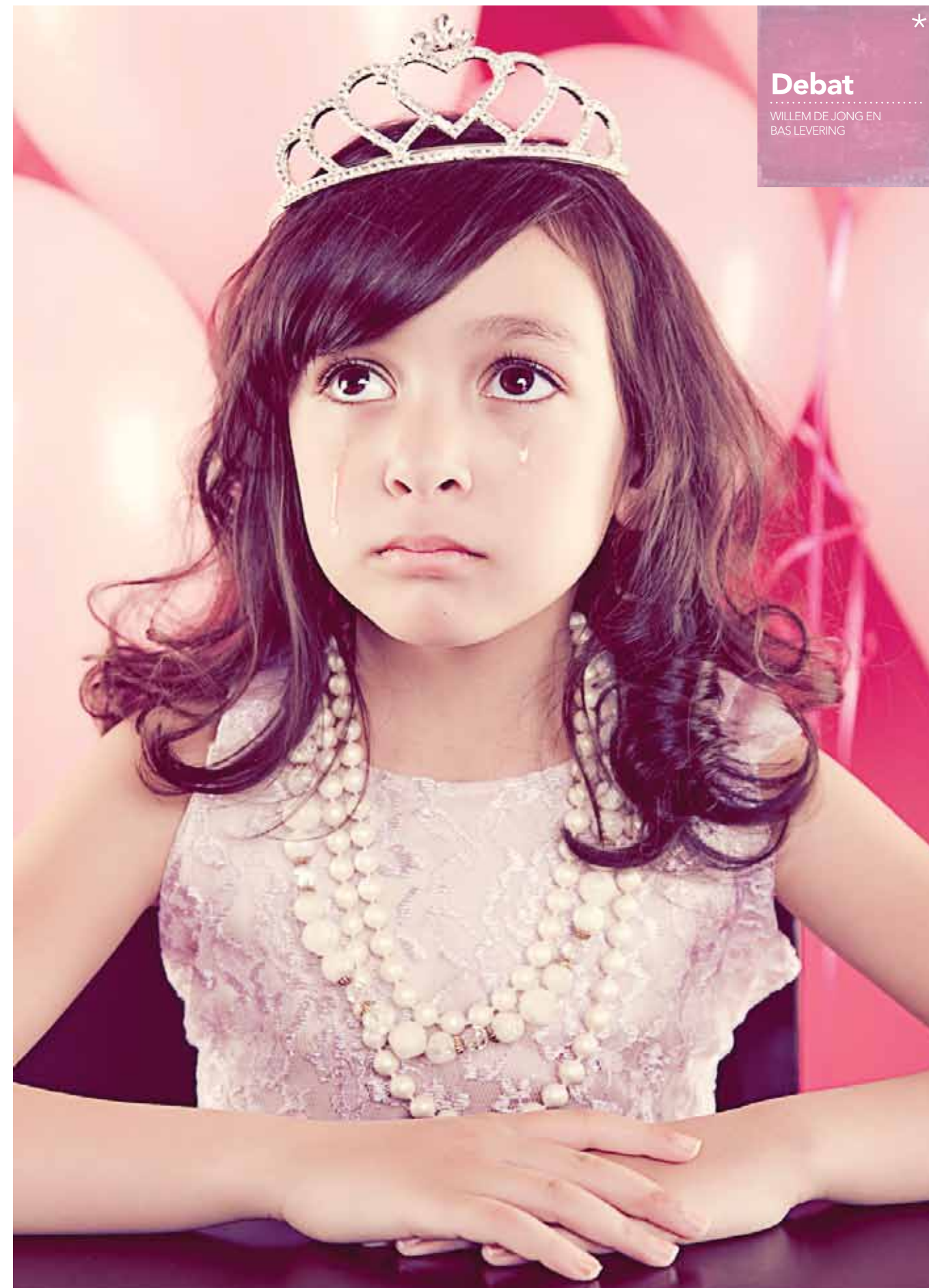
Jongens en meisjes verwaarloosd door verwenning

Op 8 november 2012 ging Bas Levering op uitnodiging van het VARA-radioprogramma De Gids in debat met Willem de Jong over diens boek *Het veruwendde kind syndroom*. Het lukte debatleider Felix Meurders niet om de debaters dichter bij elkaar te brengen en dat lag niet alleen aan het feit dat hijzelf in de studio in Hilversum zat, terwijl Levering in een studio in Leuven achter de microfoon was gekropen en De Jong vanuit een Haarlemse studio sprak. De Jong en Levering proberen het daarom hier nog een keer. De Jong zet de kern van zijn boek uiteen, Levering zijn belangrijkste bezwaren en vervolgens is het laatste woord aan De Jong.

door **Willem de Jong**

Waarom verwennen ouders? Welke negatieve gevolgen heeft problematische verwenning? Wat zijn de gevolgen in het onderwijs? Hoe keer je het tij? Problematisch veruwendde kinderen krijgen teveel, te snel en te lang. Ze worden bedolven onder materiële zaken of doen ervaringen op die niet bij hun leeftijd, hun interesses en hun talenten passen. Bij problematische verwenning is er sprake van grenzeloosheid en toegeeflijkheid van de kant van de ouders, waardoor de gezonde ontwikkeling van het kind in gevaar komt. Wat niet iedereen zich realiseert, is dat problematische verwenning een vorm van verwaarlozing is. Kinderen die hieraan blootgesteld worden, vallen onder andere op door hun lage frustratietolerantie en hun koppige en soms oppositionele en manipulerende gedrag. Vaak raken ze in een sociaal isolement en is er sprake van schoolverzuim. De gevolgen blijven ook op volwassen leeftijd merkbaar.

Hoe is het mogelijk dat ouders die het beste met hun kinderen voorhebben soms zo onnozel zijn in de opvoeding? Ze weten dat hun kinderen grenzen nodig hebben. Grenzen om tegen op te boksen en te testen op hun stevigheid. Maar bij het minste of geringste verzet van hun kind slaat de ouder aan het twijfelen. Kinderen maken daar behendig gebruik van. Ze gebruiken hun hele repertoire van zeuren, bokken, slijmen, opfokken, ruzie zoeken en chanteren om hun zin te krijgen. Ouders geven om allerlei redenen toe en zo groeit er een groep kinderen op die gewend is haar zin te krijgen. Niet goedschiks, dan maar kwaadschiks. Kinderen die geen uitstel dulden, kinderen aan wie geen leeftijdsadequate eisen worden gesteld, kinderen die op zichzelf gericht zijn, kinderen die berekenend en manipulatief gedrag

Debat

WILLEM DE JONG EN
BAS LEVERING

Problematisch verwennende ouders blijven in niet reële potentie van hun kind geloven en zullen anderen de schuld geven wanneer er sprake is van falen'

In mijn boek *Gedrag is meer dan je ziet* (De Jong, 2010) stipte ik kort het probleem verwenning aan. Ik kreeg daarop van verschillende, orthopedagogen en schoolpsychologen de reactie dat wat ik beschreef onder de noemer 'problematische verwenning' in de praktijk regelmatig gezien werd als oppositioneel opstandig gedrag. Dat is overigens niet zo vreemd, want zeker vijf van de acht criteria die bij ODD genoemd worden, zijn ook van toepassing bij problematische verwenning. Bij ODD is er meer sprake van moedwillige gedragingen: het kind is vaak hatelijk, wraakzuchtig, irriteert anderen vaak met opzet, is vaak prikkelbaar en ergert zich gemakkelijk aan anderen. Dit pleit ervoor om in het diagnostisch proces nog nadrukkelijker te kijken naar de gezins-

situatie en de rol en opvoedstijl van de ouders.

De Canadese psychologe Maggie Mamen waarschuwt in haar boek *The Pampered Child Syndrome* (2004) voor het risico van misdiagnose (angst, depressie, ADHD en ODD) wanneer het verwaarlozende effect van verwenning niet goed wordt onderkend.

Al pratend met leerkrachten en ambulante begeleiders over verweerde leerlingen en hun ouders, bleek dat nogal wat mensen in het onderwijs het moeilijk vinden het thema verwenning aan de orde te stellen. Reden temeer om eens uitvoeriger aandacht te schenken aan dit thema.

Bruce McIntosh constateerde in een artikel in *Pediatrics* (1989) al het volgende: 'Het verweerde kind-syndroom wordt gekarakteriseerd door een extreme mate van op zichzelf gericht zijn van het kind en veel te jong gedrag. Dit

is het resultaat van het feit dat ouders geen leeftijdsadequate eisen stellen. Verweerde kinderen houden weinig rekening met anderen, gaan hun eigen gang, doen dingen op hun manier. Ze hebben moeite met uitstel van beloning en hebben de neiging hun frustraties af te reageren met woede-aanvallen. Hun gedrag is berekenend, dwars en manipulatief. Ze zijn moeilijk tevreden te stellen en hun tevredenheid duurt niet lang. Ze zijn niet plezierig in de omgang, ook niet voor degenen die van hen houden. Men krijgt vaak de indruk dat ze ook niet gelukkig met zichzelf zijn.'

Internationaal probleem

Problematische verwenning blijkt een internationaal probleem te zijn. De gevolgen van de één-kindpolitiek in China duidt men daar aan als 'het kleine keizer-syndroom' en het '4-2-1-syndroom' (vier grootouders, twee ouders, één kind). In Vlaanderen verscheen al in 1998 een reeks artikelen in het blad *Caleidoscoop*, met verwenning als thema. Daarin wordt de term 'Tefal-jongeren' geïntroduceerd (jongeren die alles van zich af laten glijden). In Duitsland schreef de kinder- en jeugdpsychiater Michael Winterhoff onlangs twee bestsellers met het thema 'het kind als tiran'. In de Verenigde Staten doen Clarke, Dawson en Bredehoft sinds 1998 onderzoek naar problematische verwenning en de gevolgen daarvan in de volwassenheid.

Soorten verwenning

Bij problematische verwenning wordt vaak een onderscheid gemaakt in drie soorten:

> *materiële verwenning*: in feite speelt daar de vraag: hoeveel is genoeg? Kinderen worden bedolven onder speelgoed, kleding, mogen deelnemen aan geldverslindende activiteiten en krijgen buitenproportioneel veel zakgeld;

> *pedagogische verwenning*: uit onmacht of onkundigheid grijpen ouders bij ongewenst gedrag niet of te laat in, praten gedragingen van hun kind goed, vergoelijken uitspattingen of geven de schuld aan anderen. Het opvoeden wordt vaak bepaald door impulsiviteit, hu-

meur, stemming of willekeur van de ouder; > *affectieve verwenning*: er is sprake van een overdaad aan liefde, positieve aandacht en affectie, óók, of misschien juist, op momenten dat er door ouders corrigerend zou moeten worden opgetreden. Er is sprake van het goedpraten van de negatieve gedragingen van het kind. Ouders laten meer 'maatjesgedrag' zien, er is dan geen sprake van een ouder-kindrelatie.

Er zijn tal van redenen aan te voeren ter verklaring van het problematisch verwennende gedrag van ouders, onder andere: schuldgevoelens van ouders; oorzaken die liggen in de eigen opvoeding van ouders; concurrentie tussen ouders; toegeeflijkheid door gebrek aan tijd; verafgoding van het kind; lange afwezigheid van huis van een van de ouders door werk, detentie of een ziekenhuisopname.

Gevolgen van problematische verwenning

Wanneer kinderen niet gehouden worden aan hun ontwikkelingstaken door verwegedrag kan dat op den duur schadelijk zijn voor de morele en de ego-ontwikkeling van het kind. Verweerde kinderen laten vaker een negatief zelfbeeld en een geringe zelfwaardering zien. Uit onderzoek van Bredehoft (1998-2008) blijkt dat volwassenen die in hun jeugd te maken hadden met problematische verwenning, kampen met een gemis aan communicatie-, interpersoonlijke en relatievaardigheden. Ook hebben ze problemen met verantwoordelijkheidsgevoel, tijdmanagement en besluitvaardigheid.

Het is onvermijdelijk, bij problematische verwenning gaat het niet alleen over de ontwikkelingstaken van kinderen en jeugdigen, maar zeker ook over de opvoedtaken van de ouders! Bredehoft et al. (2007) concluderen dat ouders die problematisch verwennen neigen naar een autoritaire of een permissieve opvoedstijl.

Ouderlijk gedrag

Veel van deze ouders gaan ervan uit dat succes maakbaar is. 'Het zijn die ouders die alles uit de kast trekken om het succes van het kind te waarborgen. In de praktijk houdt dit in: lid zijn van verschillende sportclubs, het kind op

laten zien. Ze worden er niet plezieriger van in de omgang, in het bijzonder niet met hun liefhebbende ouders of hun leerkrachten. We leven in een kind-georiënteerde maatschappij en de vervelende gevolgen daarvan onderkennen we dagelijks op school, in de supermarkt, op de camping en in restaurants. We zien kinderen en jeugdigen die zich het centrum van het universum wanen, geen frustratie aankunnen en voortdurend hun vermeende rechten opeisen.

Problematisch verweerde kinderen vallen in negatieve zin op en krijgen hierdoor negatieve feedback uit hun omgeving. Daardoor kunnen in de loop der jaren angst- en depressieklachten ontstaan. Vervelender is, dat een aantal kinderen met eisend en oppositioneel gedrag ten onrechte de diagnose ADHD of oppositionele gedragsstoornis krijgt.

jonge leeftijd meertalig onderwijs aanbieden, het kind op jonge leeftijd meenemen naar de bibliotheek, musea, tentoonstellingen. De keuze van vakantiebestemmingen wordt aangepast aan de geplande 'succes-route'. De schoolresultaten worden voortdurend tegen het licht gehouden, bij twijfel wordt er direct een afspraak gemaakt met de leerkracht. Vervolgens wordt er huiswerkbegeleiding of bijles ingehuurd. Als dat niet werkt wordt het kind aangemeld voor een particulier onderwijsinstituut. Ze willen eruit halen wat erin zit. Maar wat als er niet zoveel in zit? En wat als er niet uit komt wat erin zou moeten zitten? Als succes maakbaar is, hoe wordt er dan tegen mislukkingen aangekeken? Hoe gaan ouders om met hun eigen 'falen' en dat van hun kind? Problematisch verwennende ouders blijven in niet reële potentie van hun kind geloven en zullen anderen (leeftijdsgenoten, medeleerlingen, de leerkrachten of het onderwijsstelsel) de schuld geven wanneer er sprake is van tegenvallende resultaten of falen'. (De Jong, 2011)

In mijn boek *Het verwende kind-syndroom* besteed ik uitgebreid aandacht aan de manier waarop ouders met verwend gedrag van hun kinderen kunnen omgaan. En leerkrachten worden geïnformeerd over de manier waarop zij een verwend kind in de klas tegemoet kunnen treden en het gesprek met de ouders kunnen aanpakken. ★

LITERATUUR

Bredeloft, D.J., et al. (2007). *Overindulgence, parenting styles and parent sense of competence*. Retrieved November 22, 2011, from www.overindulgence.info

Clarke, J.E., Dawson, C., & Bredeloft, D. (2004). *How much is enough? Everything you need to know to steer clear of overindulgence and raise likeable, responsible and respectful children*. Da Capo Press Lifelong Books.

Jong, W.A. de (2010). *Gedrag is meer dan je ziet! Wat iedere leerkracht moet weten over gedragsproblemen- en stoornissen*. Pica.

Jong, W.A. de (2011). *Het Verwende Kind Syndroom. Jongens en meisjes verwaarloosd door verwenning*. Pica.

Mamen, M. (2006). *The pampered child syndrome. How to recognize it, how to manage it, and how to avoid it. A guide for parents and professionals*. Jessica Kingsley Publishers.

Marche, J. de la (1998). *Verwenning*. Psychologische achtergronden en gevolgen voor de ontwikkeling van het kind. *Caleidoscoop*, 10(3), 4-9.

McIntosh, Bruce J. (1989). *Spoiled Child Syndrome*. *Pediatrics*, 83(1).

Winterhoff, M. (2010). *Warum unsere Kinder Tyrannen werden. Oder: Die Abschaffung der Kindheit*. Goldman Verlag.

Winterhoff, M. (2011). *Tyrannen müssen nicht sein. Warum Erziehung allein nicht reicht – Auswege*. Goldman Verlag

Contact: info@gedrag.nu 06-10259266 www.gedrag.nu
www.gedragpunt.nl

door **Bas Levering**

In het radiodebat was al duidelijk geworden dat Willem de Jong zelf ook wel weet dat het bij zijn verwende kind-syndroom helemaal niet om een syndroom gaat. Bij het zogenaamde verwende kind-syndroom gaat het immers niet om een helder afgebakend ziektebeeld dat ook nog eens met een duidelijk identificeerbare oorzaak verbonden is. Een echt syndroom als het syndroom van Down bijvoorbeeld is zeer goed herkenbaar aan de uiterlijke kenmerken en de verstandelijke beperkingen en daarvan kennen we ook nog eens de oorzaak: één extra portie erfelijk materiaal van chromosoom 21. Het is dus heel begrijpelijk dat 'het verwende kind-syndroom' vaak verward wordt met de oppositioneel-opstandige gedragsstoornis (ODD). Die stoornis mogen we evenmin een syndroom noemen.

Maar waarom zou De Jong niet gewoon een leuke aansprekende titel voor zijn boek mogen kiezen? Wie een boek schrijft, wil toch gelezen worden? Is het niet kinderachtig om van de keuze voor de titel zo'n punt te

Het verwende kind syndroom

BESTAAT NIET

maken? Mijn bezwaar is dat De Jong ouders op het verkeerde been zet. Zijn titel suggereert dat iets mis is met het kind, maar dat is volgens hem juist niet het geval. Er zou iets mis zijn met de manier waarop veel ouders met kinderen omgaan, maar voor de stelling dat dat verwennen ook verwende kinderen oplevert, kan hij volgens mij onvoldoende bewijzen aanleveren.

Het is natuurlijk heel verleidelijk om onuitstaanbaar (verwend) gedrag op latere leeftijd te verbinden het verwennende gedrag van ouders in de jonge jaren, maar het is heel gemakkelijk in te zien dat hier noch van een voldoende, noch van een noodzakelijke voorwaarde sprake is. In de eerste plaats zijn er kinderen die zich niet laten verwennen, kinderen die een leven lang geen duimbreed in de weg gelegd wordt, die alles krijgen wat hun hartje begeert en die toch uitgroeien tot evenwichtige altruïstische volwassenen. In de tweede plaats zijn er kinderen die ondanks een voorbeeldige autoritatieve aanpak uitgroeien tot verwende nesten waar de meeste mensen een hekel aan hebben. Dat het verhaal van De Jong er bijvoorbeeld ingaat als koek bij drukke tweeverdieners die onvoldoende tijd kunnen vinden om voldoende aandacht aan hun kinderen te geven en daardoor geen grenzen stellen, ligt voor de hand. In die zin kunnen de opvoedadviezen die De Jong in zijn boek geeft beslist van waarde zijn. De kans is overigens groot dat de onhandelbare kinderen zich bij opa en oma wel gedragen, omdat die er nu eenmaal wel tijd en aandacht in steken. Het is niet zo vreemd dat dat voor de ouders onzichtbaar blijft, omdat zodra ze hun hoofd bij opa en oma om de hoek van de deur steken het gedreun weer begint. Vaak krijgen de ouders tot hun verbazing op school ook te horen dat hun kinderen zich daar zo voorbeeldig gedragen. Heel veel kinderen nemen gewoon de ruimte die ze krijgen. De meeste kinderen gedragen zich perfect conform de regels die ter plekke

gelden en raken er absoluut niet van in de war dat dat hier andere zijn dan daar.

Van de drie vormen van verwenning die De Jong onderscheidt, valt alleen de eerste onder wat wij traditioneel onder verwenning verstaan. Maar die materiële verwenning is relatief en in zekere zin onvermijdbaar. Kinderen van nu kunnen er niets aan doen dat ze in welvaart opgroeien. De negatieve gevolgen van deze materiële vorm van overdaad zijn, wat de volksmond ook blijft beweren, niet aangetoond. Bij de andere twee vormen, de pedagogische verwenning en de affectieve verwenning gaat het ook in de beschrijving van De Jong gewoon om verkeerde manieren van opvoeden: om een gebrek aan grenzen stellen. Zoals gezegd: de negatieve gevolgen van affectieve overdaad zijn evenmin aangetoond. We hebben eerder in PiP uitgebreid aandacht besteed aan *hyperparenting* en kwamen toen na een grondige analyse van de beschikbare literatuur tot de conclusie dat we ons over het verwennen van jonge kinderen maar niet te druk moeten maken en dat de hyperouders die met hun veeleisende kroost toch in de problemen raken met het strikt opvolgen van een aantal gerichte tips uit de brand geholpen kunnen worden (vgl. Ramaekers & Levering, 2011). Zo lang niet in gedegen longitudinaal onderzoek is aangetoond dat er een rechtstreeks verband bestaat tussen het verwennen van opvoeders op jonge leeftijd en onuitstaanbaarheid in de volwassenheid, zou het De Jong sieren als hij toegeeft dat hij een andere titel voor zijn boek had moeten bedenken. ★

LITERATUUR

Levering, B., & Ramaekers, S. (2011). *Hyperouders, verwende kinderen*. *Pedagogiek in Praktijk*, 17(60), 6-13.

★

DebatWILLEM DE JONG EN
BAS LEVERING

Het woord 'syndroom' in de titel van mijn boek is bedoeld als trigger en lichte provocatie. Gezien de belangstelling voor het boek en de reactie van Bas Levering is dat aardig gelukt.

door **Willem de Jong**

TITELGEDOE

In het boek gaat het over problematische verwenning. Voor de definitie daarvan maak ik gebruik van het onderzoek dat Bredehoft, Dawson en Clarke sinds 1996 doen. Hoofdthema in hun onderzoek is de relatie tussen problematische verwenning in de kindertijd en de gevolgen daarvan in de volwassenheid. Inmiddels hebben zij tien onderzoeken afgerond en zijn er nog enkele gaande met in totaal 3531 deelnemers! (www.overindulgence.info)

Doel van het schrijven van het boek was verwenning, grenzeloosheid in de opvoeding en de onnodige bemoeizucht van ouders aan de kaak te stellen. Leer kinderen vroegtijdig hun 'eigen boontjes te doppen' en schaad hun ontwikkeling niet door ze steeds voor de voeten te lopen. Uit reacties van leerkrachten en ouders blijkt dat het boek ze inspireert en tot nadenken stemt. Dát was nu juist de bedoeling.

Terloops vermeldt Bas Levering in zijn kritiek 'In die zin kunnen de opvoedadviezen die de Jong in zijn boek geeft beslist van waarde zijn.' Kijk, daar had het wat mij betreft over mogen gaan.

Dr. Maggie Mamen, een Canadees klinisch psycholoog en auteur van *The Pampered Child Syndrome* reageert als volgt op Leverings kritiek op het woord 'syndroom': 'The word "syndrome" is used loosely to refer to a number of factors that are often clustered together. I suggest that your colleague lightens up!!'

De aanstaande vierde druk van mijn boek blijft de titel *Het verwende kind syndroom. Jongens en meisjes verwaarloosd door verwenning* dragen!

COLUMN

Daphne Clement

Franje

Daphne Clement is pedagoog en moeder van twee zonen. Sinds september 2011 bezoekt haar oudste zoon een zwarte school in Amsterdam Oost.

Ik ben uitgenodigd voor een rapportbespreking. Dat klinkt belachelijk serieus voor een kleuter maar uiteraard ben ik reuze benieuwd hoe mijn kind het doet. Het gaat over A'tjes, B'tjes en C'tjes. Als ik de juf moet geloven gaat mijn kleuter als een tierelier. Hij rekent als de beste, heeft een uitgebreide woordenschat, knutselt netjes en doet goed mee. Wat een braaf kind, denk ik. Wat een heerlijk braaf kind!

Als ik de juf aan het einde van het rapportgesprek vraag om wat extra uitdaging voor mijn zoon, zegt ze dat over een maand de reken- en taalboekjes binnen zijn en hij daaraan kan beginnen. Ik bedoel eigenlijk wat anders. In plaats van stapels kleurplaten een vrije tekenopdracht. Iets doen met zijn interesse in andere landen en grote gebouwen misschien. Maar ik vind er de juiste woorden niet voor.

Ik wilde een buurtschool waar hij zou leren omgaan met verschillende kinderen. Geen specifieke onderwijsmethode of naschools aanbod met yoga en schilderen. Een school zonder al te veel franje. Daar zouden wij zelf wel voor zorgen.

Maar is die franje niet juist wat het leven betekenis geeft? Is die franje niet juist waar je je eigen weg in kunt vinden – los van A'tjes, B'tjes en C'tjes? Want wat als je nou niet aan de normen van A'tjes, B'tjes en C'tjes voldoet? Moet niet juist een school met leerlingen uit de sociaal zwakkere milieus binnen en buiten de klas aandacht besteden aan culturele en sportieve activiteiten?

De schoolschrijver komt op school. Ze vertelt dat ze niet alleen komt om voor te lezen en te leren schrijven, ze vertelt dat we onze fantasie de vrije loop mogen laten. Dat wij bestaan uit verhalen en het aan leerkrachten en ouders is om die te vertellen en los te maken bij kinderen. Ik leef op. Dit is wat ik de juf probeerde te vertellen. Ik realiseer me: dit gaat niet om meer uitdaging, maar om een andere uitdaging. Een uitdaging waar alle kinderen bij betrokken kunnen zijn. Een uitdaging waaraan iedereen zelf betekenis kan geven, los van geprogrammeerde scores. Iets waarin iedereen kan uitblinken. Niks geen franje, maar hoogstnoodzakelijk.